

Ministerul Educației al Republicii Moldova

Universitatea de Stat «Alecu Russo» din Bălți

Facultatea de Litere

Catedra de slavistică

Curriculum disciplinei
«Introducere în teoria literaturii»

Bălți, 2015

Curriculumul a fost discutat în ședință a Catedrei de slavistică

Procesul-verbal nr. 5 din 22. 01. 2015

Șeful Catedrei conf. univ. dr. Elena Sirota

A fost aprobat în ședință a Consilului Facultății de Litere

Procesul-verbal nr 5 din 26. 01.2015

Decanul facultății conf. univ. dr. Ala Sainenco

Structura - cadru a curriculumului la modulul / disciplina Introducere în teoria literaturii

Informații de identificare a cursului

Facultatea: de Litere

Catedra: de slavistică

Domeniul general de studiu: 14. Științe ale educației

Domeniul de formare profesională la ciclul I/II: 141. Educație și formarea profesorilor

Denumirea specialității / specializării: Limba și literatura

Administrarea unității de curs: Introducere în teoria literaturii

Codul unității de curs	Credite ECTS	Disciplina	Total ore	Repartizarea orelor				Forma de evaluare	Limba de predare
				Prel.	Sem.	Lab.	L. ind.		
F02O010	4	Introducere în teoria literaturii	120	12	-	12	96	Examen	ucraineană

Statutul: disciplină fundamentală

Informații referitoare la cadrul didactic

Numele, prenumele titularului cursului:

Чолану Людмила

Titlul științific și gradul didactic: lector superior

старший викладач

Studiile:

- Мизинська середня школа Коропського р-ну Чернігівської обл., Україна, золота медаль (1964-1974);
- Бельцький державний педагогічний інститут ім. Алеку Руссо, філологічний факультет, спеціальність «Російська мова та література», диплом з відзнакою (1974-1978);
- аспірантура БДПІ ім. Алеку Руссо, спеціальність «Література народів СРСР» (1986-1989);
- стажування в Чернігівському державному педагогічному інституті м. Чернігів, Україна, спеціальність «Українська мова і література» (1992)

Informații care reflectă competențele titularului cursului:

Старший викладач кафедри славистики Чолану Людмила Василівна викладала практикуми з української мови та літератури, всі дисципліни теоретико-літературного циклу, історію світової літератури, методику викладання української літератури, стилістику, теорію перекладу, окремі дисципліни з історії української літератури та ін. Автор методики навчання української мови початківців у полікультурних умовах Молдови, першого в республіці посібника для початківців: Чолану Л. В. *Українське слово: перші кроки*, Бельці, 1996, 160 с., ряду наукових та науково-методичних статей; автор концепції та змісту шкільного курсу з предмета «Історія, культура та традиції українського народу», посібника для вчителів: Чолану Людмила, *Уроки народознавства в I-IV класах*, Бельці, 2008, 208 с.

Основні напрями наукової та науково-методичної діяльності: теорія і практика українознавства в галузі освіти, специфіка навчання української мови як рідної в умовах Молдови, українознавчий аналіз літературного твору – реалізуються в формі публікації наукових статей, участі в міжнародних та національних наукових конференціях. Нагороджена медаллю МОН України «За наукові досягнення» № 128 (2005 р.)

Контактні телефони: (0231) 3 18 31, 078098630

Integrarea cursului în programul de studii

Специфіка українського відділення (зокрема недостатнє володіння частини студентів літературною українською мовою, особливо науковим стилем, слабке знання української літературознавчої термінології, недостатня обізнаність в українській літературній класиці, недоступність для сільських вчителів наукової літератури українською мовою) вимагає з метою підвищення ефективності навчального процесу об'єднання окремих курсів та дисциплін у цикли. Це дає можливість структурувати теоретико-літературні знання поетапно за принципом складності, виділити на кожному етапі найважливіший мінімум, закріпити і поглибити знання в наступних етапах.

Кожна дисципліна викладається як внутрішньо завершена і водночас як етап теоретико-літературної та компонент загальнолітературної освіти.

Дисципліни «**Вступ до літературознавства**» (ВЛЗ), «Композиція» (К), «Теорія літератури» (ТЛ), «Герменевтика» (Г) є фундаментальними в підготовці філолога. Вони забезпечують поетапну теоретико-літературну освіту студентів і викладаються в тісній взаємодії з історико-літературними дисциплінами, зокрема, «Історією української літератури» та «Історією світової літератури».

Зміст програм відбиває основні компоненти теоретико-літературних знань: своєрідність літератури як виду мистецтва (мистецтва слова), структурні компоненти художнього тексту як цілісної єдності, закономірності та форми літературного процесу.

«**Вступ до літературознавства**» починає теоретичну підготовку майбутнього філолога. З огляду на недостатню літературну обізнаність студентів, несформованість навичок літературного аналізу основну увагу сконцентровано на розумінні літературного твору як цілісного в гармонійній єдності та взаємодії всіх елементів, на виділенні структурних компонентів та усвідомленні їх ролі в розкритті ідейного змісту твору (І блок знань). Студенти також знайомляться з специфікою літератури як мистецтва, родо-видовою класифікацією, жанровими особливостями літературних творів (II блок знань). Набуті знання закріплюються в курсі «Композиція». В «Теорії літератури» дається поняття системи літературознавчих дисциплін, закріплюється розуміння художнього тексту як гармонійного цілого, акцентовано вивчається родо-видова і жанрова специфіка твору та художні системи (методи): класицизм, бароко, сентименталізм, романтизм, реалізм. «Герменевтика» призначена завершити теоретико-літературну підготовку філолога. Розглядається проблема класифікації видів мистецтва, вивчається література в системі видів мистецтва, поглиблюється розуміння літератури як мистецтва поліфункціонального, досліджуються традиційні та сучасні підходи до розуміння літературного твору. Студенти поглиблюють знання як з теорії, так і з історії літератури, аналізуючи художні твори з позицій різних літературознавчих шкіл, досліджуючи родо-видові та жанрові особливості твору.

Competențe prealabile

Цикл викладається поетапно. Кожен етап спирається на навчальні компетенції, сформовані на попередньому курсі, починається із закріплення набутих навичок. Початкові компетенції в курсі ВЛЗ:

- володіння основами української грамотності,
- уміння самостійно працювати з літературним текстом,
- первинні навички самостійного аналізу твору.

Competențe dezvoltate în cadrul cursului

Формування навчальних компетенцій в курсі **ВЛЗ** як першому етапі циклу теоретико-літературних дисциплін включає:

- закріплення і розширення літературознавчої термінології,
- засвоєння основних елементів художнього твору в їх гармонійній єдності,
- розрізнення за головними ознаками родів та видів літератури,
- закріплення навичок літературознавчого аналізу.

Finalități ale cursului

В результаті вивчення «Вступу до літературознавства» студенти повинні:

знати

- літературознавчу термінологію,
- головні особливості літератури як мистецтва,
- систему елементів художнього твору,
- найхарактерніші ознаки родів та видів літератури;

уміти

- реалізовувати фундаментальну наукову підготовку в навчальній практиці, тобто користуватись набутими теоретико-літературними знаннями для самостійного літературознавчого аналізу: знаходити певні елементи художнього твору, визначати в процесі аналізу ідейно-художній зміст, розрізняти роди та види літератури;

- орієнтуватись в науковій літературі, в бібліографії з спеціальності;

усвідомлювати важливість літературної (філологічної) освіти для майбутнього вчителя, проявляти зацікавленість у вивченні дисципліни як однієї з провідних у професійній підготовці.

Conținuturi**Тематика зміст курсу «Вступ до літературознавства»****Ст. викл. Чолану Л.**

№	Год.	Тема	Лекц.	Пр.	Лаб.
1.	1	Мета і задачі «Вступу до літературознавства» (ВЛЗ). Літературознавство як наука. Основні та допоміжні галузі.	1		
2.	13	Художній твір як цілісна єдність а) Тема. Проблема. Ідея. Фабула і позафабульні елементи. б) Конфлікт, види конфліктів. Сюжет і його елементи (зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка та ін.) в) Архітектоніка і композиція, види архітектоніки: лінійна, кільцева, контрастна, мозаїчна г) Художній образ, засоби його творення. д) Хронотоп фабульний і позафабульний. Поняття про цілісний аналіз художнього твору.	2 2 2		1 2 2 2
3.	9	Родо-видовий розподіл літератури а) Роди літератури: епос, лірика, драма. Принципи їх розрізнення. Особливості епосу. Види епосу: роман-епопея, роман, повість, оповідання. б) Особливості лірики. Класифікація лірики за темою і за особливостями образів. Система тропів. в) Особливості драми. Види драми: трагедія, комедія, драма. Поняття про засоби комічного. Родо-видові особливості твору, засоби характеристики.	2 2 2		2 1
	1	Підсумкове тестування (бліц-вікторина) та аналіз результатів.			1
		Всього	12		12

Activităţi i de lucru individual

Індивідуальна робота студентів в курсі «Вступ до літературознавства» включає:

1. Попереднє читання визначених викладачем творів.
2. Заучування визначень напам'ять.
3. Попередня підготовка до лекції за опорною схемою-конспектом, таблицями.
4. Самостійне конспектування літературознавчих праць (Аристотель, Г.-Е. Лессінг, І.Франко, М.Рильський тощо)
5. Самостійний аналіз твору у визначеному аспекті.

Evaluare

Практикуються різні види оцінювання. *Попереднє* оцінювання може проводитись на початку курсу з метою з'ясування рівня знань та умінь студентів, виявлення найскладніших питань, визначення індивідуальних бажань та уподобань.. *Поточне* оцінювання має на меті заохочення активності, творчого підходу, ініціативності студентів. *Тематичне* оцінювання є підсумком вивчення кожної теми, визначає рівень засвоєння теми кожним студентом. За бажанням студента чи всієї групи може проводитись повторно. Форма -- тест або усне опитування. *Підсумкове* оцінювання визначає рівень знань, умінь, навичок кожного студента після завершення курсу. Форми різноманітні: тест, інтелектуальна гра, вікторина, конкурс творчих робіт тощо. Може виставлятися на основі тематичного оцінювання, якщо студент має відповідні його рівню знань оцінки з усіх вивчених тем.

Evaluare final = media(60%) + examen scris,test (40%)

***Principii de lucru în cadrul cursului**

Методологічні основи курсу

ВЛЗ як теоретико-літературна дисципліна викладається за інтегрованою методикою, націленою на максимальну активізацію студентів. Лекційні форми поєднуються з елементами бесіди, опитування, експрес-тестуванням, демонстрацією наочності тощо. Лабораторні або практичні заняття проводяться в максимально різноманітній формі: семінар, міні-конференція, диспут, вікторина, інтелектуальна гра тощо.

На допомогу студентам та вчителям-україністам розроблено методичні вказівки, схеми й таблиці, система визначень, опорні схеми-конспекти, окреслено обов'язковий мінімум художніх творів та наукових праць, підготовлено наочність, розроблено навчальні кросворди, тести, бліц-вікторини.

Resurse informaţ ionale ale cursului

Обов'язковою навчальною літературою з курсу «Вступ до літературознавства» для студентів заочного відділення є:

1. Чолану Л. Опорні схеми-конспекти з теорії літератури. Тема 1: №1.1,1.2. Тема 2: № 2.1 ,2.2, 2.3.
2. Смертін В.С. Короткий словник літературознавчих термінів. Чернівці, 1997.
3. Князюк І. Дубчак В. Короткий словник літературознавчих термінів. Хмельницький, 2005.
4. Неділько В.Я. Елементи теорії літератури. Конспект лекцій. Київ, 1994.
5. Введение в литературоведение. Хрестоматія. Сост. В.Н. Носов, И.В. Ремизова. Кишинев, 2000.

Fiș a unității de curs

Fiș a disciplinei

Universitatea de Stat «Alec Russo» din Bălți	Denumirea unității de curs: introducere în teoria literaturii
Facultatea: de Litere	Categoria disciplinei: F
Catedra: de slavistică	Semestrul II
Domeniul general de studiu: 14. Științele ale educației	Tipul de curs/unități: O
Domeniul de formare profesională la ciclul I: 141. Educație și formarea profesorilor	
Denumirea specialității: Limba și literatura	

I. Structura disciplinei:

Curs	Preleg.	Sem.	Lab.	Credite	Total ore	Tot. ore de act. individual	Forma de evaluare	Limba de predare
I	12	-	12	4	120	96	Ex.	Ucraineană

II. Personal didactic:

	Gradul didactic	Titlul științific	Prenumele și numele	Încadrea
Curs	Lector superior		Liudmila Ciolanu	Titular
Laborator	Lector superior		Liudmila Ciolanu	Titular

III. Precondiții de accesare a disciplinei:

Cursul «Вступ до літературознавства» є початковим у циклі фундаментальних дисциплін, його засвоєння поглиблює розуміння історії української та світової літератури, сприяє методичній підготовці майбутнього вчителя і стає умовою опанування курсів «Теорія літератури», «Композиція», «Герменевтика». В свою чергу, для успішного опанування «Вступу до літературознавства» студенти повинні володіти літературною українською мовою, літературознавчою термінологією та вмінням аналізувати твір у межах шкільної програми.

IV. Obiectivele disciplinei:

В курсі виділяються два основні блоки літературознавчих знань: єдність елементів художнього твору та головні ознаки родів і видів літератури. Перший блок передбачає закріплення і поглиблення первинних навичок літературознавчого аналізу шляхом засвоєння основних елементів твору. При засвоєнні другого блоку знань студенти опановують навички родо-видового (жанрового) аналізу художнього твору. Сформовані компетенції є умовою подальшого опанування основ теорії літератури як фундаменту підготовки вчителя-словесника.

Y.Tematica disciplinei:

Preleg.	Літературознавство як наука, його основні та допоміжні галузі. Блок I: художній твір як цілісна єдність. Тема, проблема, ідея. Фабула і позафабульні елементи. Конфлікт, види конфліктів, Сюжет як розвиток конфлікту, його елементи. Види архітекtonіки, поняття про композицію. Художній образ і засоби його характеристики. Хронотоп . Блок II: родо-видовий розподіл літератури. Особливості та види епосу. Специфіка лірики в порівнянні з епосом. Класифікація лірики за темою та особливостями образів. Система тропів. Особливості драми в порівнянні з епосом і лірикою. Трагедія, драма, комедія як основні види драматичних творів, видова специфіка конфлікту.
Laborat.	Самостійне розрізнення елементів епічного твору, колективний аналіз в аспекті фабули, конфлікту і сюжету, архітекtonіки – на прикладі творів, що вивчаються в школах Молдови («Ялинка» М. Коцюбинського, «Морозенко» П. Мирного). Жанровий аналіз «Наталки Полтавки» І. Котляревського як драматичного твору. Вироблення алгоритму аналізу ліричного твору на прикладі сонету М. Зерова. Закріплення літературознавчої термінології.

YI. Bibliografie minimală obligatorie:

1. Смертін В. С. Короткий словник літературознавчих термінів. Чернівці, 1997.
Або: Князюк І. Дубчак В. Короткий словник літературознавчих термінів. Хмельницький, 2005.
2. Неділько В. Я. Елементи теорії літератури. Конспект лекцій. Київ, 1994.
3. Чолану Л. Опорні схеми-конспекти з теорії літератури. Тема 1. Тема 2.
4. Літературні твори за планами лабораторних занять.

YII. Metode didactice:

Курс викладається за розвивальною методикою, де студент є суб`єктом навчання, а метою – не стільки засвоєння нових знань, скільки вироблення на їх основі навчальних та літературознавчих компетенцій, в першу чергу, уміння самостійно осмислювати твір, висвітлювати хід думки, аргументувати висновки. Така методика передбачає поєднання різних форм індивідуальної, групової та колективної роботи.

YIII. Evaluare:

Оцінювання враховує різні усні та письмові форми роботи студентів: усне повідомлення, участь у колективному аналізі, тест, вікторина, самостійний письмовий аналіз і т. д. Обов`язковими для кожного студента є два тематичні звіти (за блок I, блок II) і підсумковий звіт, на основі яких виводиться підсумкова оцінка - «media».

Evaluare final = media(60%) + examen scris, test (40%)

Data avizării

Şeful Catedrei de slavistică
Conf. univ., dr. Elena Sirota

Titular curs
lect. sup. Liudmila Ciolanu

Опорні схеми-конспекти з теорії літератури

(до дисциплін «Вступ до літературознавства», «Теорія літератури», «Композиція», «Герменевтика», «Методика викладання літератури»)

Тема 1. Художній твір як цілісна єдність

№ 1.1. Основні елементи художнього твору

1. **Тема, проблема, ідея.**
2. **Фабула** (основні події) і **позафабульні елементи**. Позафабульні елементи:
 - а) описи: портрет, пейзаж, інтер'єр, одяг і т.д.
 - б) міркування і почуття у формі діалогів чи монологів: мрії, спогади, сни, самохарактеристики, авторські характеристики, характеристика одного персонажа іншим тощо.
 - в) вставні розповіді чи епізоди.
3. **Архітектоніка і композиція**. Архітектоніка – зовнішня будова твору, взаємозв'язок частин – може бути послідовною (лінійною, ланцюжковою), контрастною, мозаїчною
Композиція – внутрішня будова твору, взаємозв'язок усіх елементів твору.
4. **Конфлікт і сюжет**. Конфлікт – це протистояння, боротьба двох і більше сторін. В залежності від причини протистояння є різні види конфлікту: моральний (боротьба різних моральних принципів), соціальний (протистояння через різний соціальний статус героїв), філософський або ідеологічний (боротьба типів світогляду), психологічний (боротьба протилежних почуттів у душі), побутовий або особистий (протистояння характерів) і т.д.
Сюжет в розумінні сучасного літературознавства – це лінія розгортання конфлікту. Сюжет складається з елементів: експозиція, зав'язка, розвиток дії як посилення конфлікту, кульмінація, розвиток дії як спад конфлікту, розв'язка, епілог. Найголовніші елементи сюжету: зав'язка – початок конфлікту, кульмінація – найбільш напружений, найвищий, переломний момент конфлікту, розв'язка – завершення конфлікту
5. Система художніх образів. **Художній образ** : а) персонаж літературного твору (образ Горпини в оповіданні Марка Вовчка «Горпина»), б) змальована словом картина (образ лісу в оповіданні Михайла Коцюбинського «Ялинка»)
6. **Хронотоп** – художня картина часу і простору. Може бути фабульним і позафабульним.

Опорні схеми-конспекти з теорії літератури

(до дисциплін «Вступ до літературознавства», «Теорія літератури», «Композиція», «Герменевтика», «Методика викладання літератури»)

Тема 1. Художній твір як цілісна єдність

№ 1.2. Основні види архітекtonіки

Кільцева: внутрішня частина всередині, в зовнішній частині твору. Наприклад, вірш Тараса Шевченка «Сон»: зовнішня частина – кріпачка в полі, внутрішня частина – сон матері.

Послідовна: кожна наступна частина витікає з попередньої, продовжує її. Наприклад, повість Марка Вовчка «Інститутка»: ряд хронологічно послідовних невеличких частин.

Контрастна: одна частина протиставляється іншій. Як правило, поєднується з іншим видом архітекtonіки. Наприклад, у вірші Шевченка «Мені тринадцятий минало...»: перша частина (молитва хлопчика) протиставляється другій (гіркі сльози), а друга – третій (дівчина втішила дитину). Четверта частина (міркування ліричного героя) є підсумком трьох частин вірша.

Мозаїчна: багато внутрішньо завершених невеличких частин, епізодів, портретів тощо складають єдину художню картину. Повість Олександра Довженка «Зачарована Десна» складається з багатьох частин та епізодів: міркування про роль дитинства, опис городу, розповідь про діда, пригода Сашка з морквою, ліричний відступ про вірування простих людей, характеристика прабаби, ліричний відступ про хату, опис картини Страшного суду, прокльони прабаби і т.д.

Поєднання різних видів архітекtonіки утворює неповторну структуру (будову) конкретного твору. Наприклад, оповідання Панаса Мирного «Морозенко» складається з трьох послідовно зв'язаних частин: 1. В хаті. 2. Спогади Катрі. 3. Смерть героїв. А кожна частина має внутрішні вставні елементи: 1. В хаті – розповідь Катрі про Морозенка, 2. Спогади Катрі – думки героїні. 3. Смерть героїв – видовище на галявині. Таким чином, будова твору визначається поєднанням послідовного і кільцевого виду архітекtonіки.

Завдання : накреслити графічну схему архітекtonіки вказаних творів.

Опорні схеми-конспекти з теорії літератури

(до дисциплін «Вступ до літературознавства», «Теорія літератури», «Композиція», «Герменевтика», «Методика викладання літератури»)

Тема 2. Роди і види художньої літератури

2.1. Особливості і види епосу

Епос – рід художньої літератури, в основі якого лежить зображення подій. Епічні твори здебільшого пишуться в прозовій формі, але можуть бути й віршованими. Наприклад, є романи у віршах – О. Пушкін, «Євгеній Онегін» XIX ст., Л.Костенко «Маруся Чурай» XX ст. Байки можуть бути віршованими і прозовими.

Головні ознаки епосу:

- Наявність однієї чи кількох фабульних ліній. Відповідно, багато позафабульних елементів.
- Велика система образів-персонажів та образів-картин. Засоби творення і характеристики образів у епосі найрізноманітніші: вчинки персонажів, мовлення персонажів, зовнішність, інтер'єр, ставлення до людей, ставлення інших персонажів до героя, ставлення до природи, авторські характеристики, самохарактеристики, мрії, сни, спогади тощо. Образ-картина твориться за допомогою епітетів, порівнянь, звуків, барв і т.д.
- Наявність складного хронотопу. Час і простір фабули може значно відрізнятися від часу та простору численних позафабульних елементів. Можливе порушення хронології подій, перенесення дії в інше місце тощо.

Епос як рід поділяється на багато видів.

- **Роман-епопея.** Це найскладніший вид епосу. Найвідомішими романами-епопеями світової літератури є «Війна і мир» Л.Толстого та «Тихий Дон» М.Шолохова. За основними ознаками романом-епопеєю можна вважати «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного. В ньому не одна, а кілька фабульних ліній: історія Чіпки, історія панів Польських, історія роду Гудзів, менші фабульні лінії складають історії батька Чіпки, його друга Грицька та інших персонажів. В кожній фабульній лінії є свій головний герой Чіпка, Василь Семенович, Галя). Тому в системі персонажів можна виділити героїв першого плану, героїв другого плану (Мотря, генеральша, Максим Гудзь), героїв третього плану (старий пастух, кріпачка Уляна), епізодичних героїв. Структура роману дуже складна. В першій частині дія з пореформених часів переноситься на 20 років назад, Друга частина починається з подій часів Катерини II і доходить до скасування кріпацтва. Місце дії теж різне. Життя окремих людей зображено на широкому історичному та соціальному фоні, в цілому твір охоплює майже столітню історію України в складі Російської імперії від заборони Запорозької Січі і початку закріпачення до перших років після скасування кріпацтва. Роман-епопея порушує широке коло різнопланових проблем: моральних, соціальних, філософських, психологічних, історичних, політичних, побутових ...
- **Роман.** Це найбільш розвинений і найпопулярніший вид епосу з XIX ст. до наших часів. Утворилось багато жанрів роману: соціально-психологічний, соціально-філософський, історичний, любовний, науково-фантастичний та ін. Традиційний роман зображає життя людини протягом тривалого часу або від народження до смерті. Наприклад, «Червоне і чорне» М. Стендаля розповідає про Жюльєна Сореля від юності до смерті. Через історію однієї людини

порушуються проблеми суспільства, епохи, народу (у Стендаля це епоха відновлення французької монархії після Наполеона Бонапарта). Але проблематика роману однотипна. Характер проблем визначає жанр роману: в соціальному романі розглянуто соціальні проблеми (Стендаль), в сімейному – проблеми сімейного чи особистого життя (П.Мирний «Повія»). Фабульна лінія одна, відповідно один головний герой і багато другорядних. Хронотоп може характеризуватись перенесенням дії в інше місце та інший час, але всі події пов'язано з головним героєм. За обсягом роман менший від роману-епопеї.

- **Повість.** Це найпоширеніший вид української класичної літератури. В ХІХ ст. в нашій літературі переважали повісті та оповідання, роман бурхливо розвивається з ХХ ст. Повість має невеликий обсяг, який дає можливість порушити одну проблему, показати кілька років чи навіть кілька місяців з життя головного героя. Другорядних героїв небагато. Хронотоп значно простіший, ніж у романі. Наприклад, повість М.Вовчка «Інститутка» охоплює кілька років життя кріпачки Устини, порушує проблему аморальності кріпацтва.
- **Оповідання.** За обсягом це невеликий вид епосу, де зображено 1-2 епізоди з життя головного героя, порушено одну проблему. Другорядних персонажів мало. Хронотоп простіший, ніж у повісті. Оповідання М. Вовчка «Горпина» зображає смерть дитини кріпачки як типове явище за часів кріпащини.
- Новела є різновидом оповідання. Це невеличке оповідання з чіткою фабульною лінією, напруженим конфліктом і несподіваною розв'язкою. В українській літературі визнаним новелістом є Василь Стефаник («Новина»), у французькій – Гі де Мопассан («Місячне сяйво»)
- **Інші види епосу** – нарис (невеличке оповідання на документальній основі), байка, літературна казка.

Завдання:

1. Сформулювати 5 ознак роману-епопеї.
2. Довести, що байка, наприклад, Леоніда Глібова «Вовк та Ягня» є видом епосу у віршованій формі.
3. Заповнити таблицю:

Вид епосу	Приклади
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	

Опорні схеми-конспекти з теорії літератури

(до дисциплін «Вступ до літературознавства», «Теорія літератури», «Композиція», «Герменевтика», «Методика викладання літератури»)

Тема 2. Роди і види художньої літератури

2.2. Особливості і види лірики

Лірика – рід художньої літератури, який відображає почуття, переживання, думки, тобто внутрішній світ людини, від першої особи. З найдавніших часів ліричні твори виникають у віршованій формі, яка має ритм, мелодику і риму.

Головні ознаки лірики.

- Метою лірики є зображення не подій, а викликаних ними переживань, тому в ліричних творах не може бути чіткої фабули та системи персонажів.
- Обов'язковим є особливий персонаж – ліричний герой. Його не слід називати автором. Автор, наприклад, Шевченко, – це реальна історична постать. Ліричний герой, який розкриває в ліриці душу, передає читачу свої почуття й думки, називає себе «я» – вимислений літературний персонаж. В поезії може бути персонаж, про якого розказує ліричний герой. Засобами характеристики в ліриці є тропи: епітети, порівняння, уособлення, метафори, символи та ін. Важливим поетичним засобом багатьох поетів є колір і звук.
- Хронотоп лірики особливий. Простір може бути невизначеним (почуття не потребують місця). Час завжди теперішній: світ внутрішніх переживань ліричного героя живе, поки ми читаємо вірш.

За темою лірика поділяється на **інтимну** (про кохання, дружбу, почуття до матері чи брата тощо), **пейзажну** (викликані природою почуття), **філософську** (роздуми) і **громадянську** (почуття, викликані соціальними та політичними реаліями).

За **особливістю образів** лірика поділяється на **зображальну** (відображено зорові образи), **медитативну** (передано почуття й думки) та **зображально-медитативну** (є і зорові образи, й медитативні)

Є види літератури, які поєднують риси епосу та лірики, тому їх називають **ліро-епічними**. Це поема та різновид поеми – балада.

Завдання № 1. Прочитати поезії Т. Шевченка «Садок вишневий коло хати», «Сон», «Мені тринадцятий минало», В. Сосюри «Так ніхто не кохав», вписати їх у таблицю

Автор і назва твору	Вид поезії за темою	Жанр поезії за особливістю образів

Завдання № 2. Вказати риси (ознаки) епосу та лірики в поемі.

Опорні схеми-конспекти з теорії літератури

(до дисциплін «Вступ до літературознавства», «Теорія літератури», «Композиція», «Герменевтика», «Методика викладання літератури»)

Тема 2. Роди і види художньої літератури

2.3. Особливості і види драми (драматичних творів)

Драма – рід художньої літератури, який зображає дію, розгорнену в теперішньому часі. Форма драматичного твору особлива. Він складається з монологів, діалогів та реплік персонажів. Авторський текст відсутній, можуть бути лиш стислі ремарки – вказівки тим, хто на основі драматичного твору ставить театральну виставу, спектакль.

Головні ознаки драматичних творів.

- Предметом зображення драматичного твору є дія, що розгортається «на очах» читача.
- Фабульний хронотоп розгортається завжди в теперішньому часі і в локальному (обмеженому невеликому) просторі. Як у епічних творах, може бути позафабульний хронотоп – час і простір спогадів, мрій, снів і т. і.

Головними засобами характеристики образів є мовлення та вчинки персонажів.

Драма як рід літератури поділяється на трагедію, комедію та драму.

Трагедія – вид драми, де розгортається нерозв'язний конфлікт і герої у фіналі гинуть. Герої трагедії являють собою високоморальний ідеал людини. Вони захищають свої духовні пріоритети навіть ціною життя. Так у трагедіях Шекспіра Гамлет гине в боротьбі з несправедливістю, а Ромео і Джульєтта віддають життя за кохання. Мовлення героїв трагедії високопоетичне, унормоване.

Комедія – вид драми, в якому висміюються негативні сторони людини чи суспільства. Часто зображаються комічні ситуації, непорозуміння, переодягання, збіг обставин тощо. В комедії вживаються особливі прийоми комічного: суржикове мовлення персонажів, гіпербола, пародія, іронія. Розв'язкою, як правило, стає моральне покарання персонажів. Наприклад, Герасим Калитка в комедії І. Карпенка-Карого «Сто тисяч» хотів розбагатіти нечесним способом, та постраждав від іншого шахрая. Діти Гарпагона в комедії Мольєра «Скупий» перехитрували батька і одружились з коханими. Стецько в комедії Г. Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці» отримує від дівчини гарбуза.

Драма як вид драматичного твору відображає складність і суперечність життя, складність людських характерів, вплив обставин на людину. Драматичні повороти людських доль показав Іван Франко в драмі «Украдене щастя»

Завдання: визначити прийом комічного в наведених цитатах

1. І. Карпенко_Карий «Сто тисяч». Герасим Калитка: *«Їдеш день – чия земля? Калитчина.; їдеш два – чия земля? Калитчина; їдеш три – чия земля? Калитчина...»*
2. І Котляревський «Наталка Полтавка». Возний: *«Бачив я многих - і ліпообразних, і багатих, но серце моє не імієть – тее-то як його – к ним поползновения. Ти одна заложила йому позов на вічні роки, і душа моя ежечасно волаєть тебе ...»*
3. І Котляревський «Наталка Полтавка». Наталка - Возному: *«Я вас зову так, як все село наше величає, шануючи ваше письменство і розум...»* (насправді Возний малоосвічена і не дуже розумна людина.

**№ 1. Основні елементи художнього твору
на прикладі оповідання М. Коцюбинського «Ялинка»**

1. Самостійний переказ фабули і виділення позафабульних елементів.
2. Колективний аналіз ролі народознавчих художніх деталей твору.
3. Самостійний аналіз конфлікту людини з природою, визначення зав'язки, кульмінації, розв'язки конфлікту.

Література:

1. М. Коцюбинський. Ялинка (різні видання).
2. В.Я. Неділько. Елементи теорії літератури. Київ, 1994. Розділ «Художній твір і його аналіз», стор. 36-53.
3. Смертін В.С. Короткий словник літературознавчих термінів. Чернівці, 1997.
4. Князюк І. Дубчак В. Короткий словник літературознавчих термінів. Хмельницький, 2005.
5. Чолану Л. Новий погляд на «Ялинку» М. Коцюбинського // Інновації і прагматика філологічних досліджень. Матеріали міжнародної конференції, посвяченої пам'яті В.Н.Мигиріна. Бєльсь, 2006, с. 214-218.

**№ 2-3. Художній твір як цілісна єдність
на прикладі оповідання Панаса Мирного «Морозенко» (колективний
аналіз)**

1. Тема, фабула, проблема твору.
2. Система персонажів та основні засоби їх характеристики.
3. Архітектоніка оповідання, роль позафабульних елементів.
4. Фабульний і позафабульний хронотоп оповідання
5. Ідея твору.

Література:

1. П. Мирний. Морозенко (різні видання)
2. В.Я. Неділько. Елементи теорії літератури. Київ, 1994. Розділ «Художній твір і його аналіз», стор. 36-53.
3. Князюк І. Дубчак В. Короткий словник літературознавчих термінів. Хмельницький, 2005.
4. Чолану Л. Чому нема щастя Катрі з Пилипком? Рукопис статті.

**№ 4. Жанрові особливості драми
на прикладі «Наталки Полтавки» І. Котляревського**

1. Особливості драми як роду і виду літератури.
2. Фабула і персонажі твору І. Котляревського «Наталка Полтавка». Засоби характеристики.
3. Конфлікт, розвиток сюжету.
4. Традиційні і новаторські риси в драмі І Котляревського.

Література:

1. І. Котляревський. Наталка Полтавка.
2. В.Я. Неділько. Елементи теорії літератури. Київ, 1994. Розділ «Художній твір і його аналіз», стор. 51-54.
3. Чолану Л. Новаторські риси драми І. Котляревського «Наталка Полтавка» // Славянские чтения. Научно-теоретический журнал (Выпуск 7). 15-летию Славянского университета посвящается. Кишинев, 2013, с. 257-268.

**№ 5. Алгоритм аналізу ліричного твору
на прикладі поезії М. Зерова «Суниці»**

1. Самостійне визначення теми поезії, жанру за особливостями образів (зображальна чи медитативна лірика).
2. Визначення форми поезії «Суниці» як сонету.
3. Колективний аналіз зображальних і медитативних образів поезії та системи тропів.
4. Ідея поезії.

Література:

1. М. Зеров. Суниці. // Чолану Л.В. Українське слово: перші кроки. Бельці, 1996, с. 68.
2. В.Я. Неділько. Елементи теорії літератури. Київ, 1994. Розділ «Тропи», с. 11-18.

№ 6. Основні поняття і терміни з теорії літератури

1. Бліц-вікторина
2. Аналіз результатів.
3. Підведення підсумків курсу «Вступ до літературознавства»

Інструкція для учнів для проведення занять у лабораторії.

Аналіз ліричного твору

1. Визначити вид лірики за темою (інтимна, пейзажна, громадянська, філософська)
2. Визначити тему вірша, якщо вірш без назви (наприклад, вид – пейзажна лірика, тема – осінь).
3. Визначити жанр за особливостями образів (зображальна – зорові образи, медитативна – незорові образи, зображально-медитативна).*
4. 4.1. Якщо вірш відноситься до зображальної лірики, знайти зоровий образ (образи) та тропи, за допомогою яких цей образ створено (епітети, порівняння, уособлення, символ тощо).
4.2. Якщо вірш медитативний, проаналізувати образ ліричного героя (хто він, що відчуває, що думає) та тропи, за допомогою яких розкрито внутрішній світ ліричного героя.*
4.3. Якщо вірш зображально-медитативний, виділити частини зображальні та медитативні і аналізувати за 4.1, 4.2.
4.4. Сформулювати ідею ліричного твору, розкрити в системі образів.

Аналіз драматичного твору

1. Переказати фабулу.
2. З'ясувати систему персонажів (поділити персонажів на групи).
3. Визначити, хто з ким вступає в конфлікт і чому (причина конфлікту визначає його суть: різні моральні погляди є причиною морально-побутового конфлікту, різний соціальний статус породжує соціальний конфлікт, а протилежні погляди на суть життя викликають філософський або ідеологічний конфлікт).
4. Прослідкувати, як у вчинках та мовленні персонажів розвивається сюжет (де зав'язка, кульмінація та розв'язка конфлікту або: * експозиція, зав'язка, наростання конфлікту, кульмінація, спад конфлікту, розв'язка, епілог).
5. Сформулювати ідею твору, що визначається ходом розвитку конфлікту

П'ять рівнів аналізу епічного твору

1. Аналіз фабули (перший рівень). Переказати фабулу (основні події в порядку їх здійснення) і з'ясувати роль позафабульних елементів (пейзажів, портретів, характеристик, думок персонажів). Ідея твору.
2. Аналіз системи персонажів (другий рівень). З'ясувати систему персонажів (поділити персонажів на групи). Дати характеристику персонажів, прослідкувавши їхні вчинки, мовлення, зовнішність, ставлення до людей, думки та переживання тощо). Ідея твору.
3. Аналіз сюжету (третій рівень). Виявити конфлікт, прослідкувати етапи його розвитку, тобто сюжет. Ідея твору.
4. Аналіз архітекtonіки, в школі вживається термін « композиція» (четвертий рівень). Виявити особливості композиції (архітекtonіки): поділити твір на частини, з'ясувати зв'язок частин – послідовний, послідовно-контрастний, кільцевий. Ідея твору.
5. Аналіз хронотопу*(п'ятий рівень). Прослідкувати, де і коли відбуваються події. Ідея твору.

*- завдання підвищеної складності.

Ст. викл. Чолану Л.В.

Universitatea de Stat "Alec Russo" din Bălți
Facultatea de Litere
Catedra de slavistică

"APROB" _____ " _____ "
Șef de catedră _____

Test de evaluare

Disciplin - Introducere în teoria literaturii

Profesor - Ciolanu L.

Numele, prenumele studentului _____ gr.UC R

Варіант 2.

1. а) Дайте визначення фабули (2 бали)

б) Перелічіть не менш 5 можливих позафабульних елементів (по 1 балу за пункт)

2. а) Накресліть і підпишіть не менш 4 видів архітекtonіки (по 1 б. за пункт)

б) Поясніть поняття «архітекtonіка» і «композиція»(по 2 бали)

3. Назвіть не менш 5 видів епосу, наведіть по 1 прикладу (по 1 б. за пункт)

Всього 29 балів. «10»: 29 б., «9»: 28-27 б., «8»: 26-24 б., «7»: 23-20 б., «6»: 19-16 б., «5»: 15-12 б., «4»: 11-7 б., «3»: 6-5 б., «2»: 4-2 б., «1»: 1-0 б.

Universitatea de Stat "Alec Russo" din Bălți
Facultatea de Litere
Catedra de slavistică

"APROB" _____ " _____"
Șef de catedră _____

Test de evaluare

Disciplina - Introducere în teoria literaturii

Profesor - Ciolanu L.

Numele, prenumele studentului _____ gr. UC R

Варіант 1.

1. а) Дайте визначення конфлікту (2 бали)

б) Назвіть не менш 4 видів конфлікту

2. а) Накресліть схему сюжету, позначте і підпишіть його елементи (по 1 б. за пункт, 1 б. за схему, 1 б за правильну послідовність)

б) Поясніть два значення поняття «художній образ», наведіть приклади (по 1 б. за пункт)

3. а) Назвіть три види драматичних творів, наведіть по 1 прикладу (по 1 б. за пункт)

б) Назвіть 4 види лірики за темою (по 1 б. за пункт)

Всього 29 балів. «10»: 29 б., «9»: 28-27 б., «8»: 26-24 б., «7»: 23-20 б., «6»: 19-16 б., «5»: 15-12 б., «4»: 11-7 б., «3»: 6-5 б., «2»: 4-2 б., «1»: 1-0 б.

Universitatea de Stat "Alec Russo" din Bălți
Facultatea de Litere
Catedra de slavistică

"APROB" _____ " _____"
Șef de catedră _____

Test de evaluare

Disciplina - Introducere în teoria literaturii (Вступ до літературознавства)

Profesor - Ciolanu L.

Numele, prenumele studentului _____ gr.UC R

Варіант 1.

1. Назвіть можливі позафабульні елементи художнього твору (по 1 балу за кожен пункт)

2. Накресліть і підпишіть види архітектоники (по 2 б. за кожен вид)

3. Сформулюйте питання для аналізу хронопопу (по 1 б. за кожне питання)

Всього 17 б. «10» - 16 -17 б., «9» -15-14 б., «8»- 13-12 б., «7» - 11-10 б., «6» - 9-8 б. «5»- 7-6 б.

Universitatea de Stat "Alec Russo" din Bălți
Facultatea de Litere
Catedra de slavistică

"APROB" _____ " _____"
Șef de catedră _____
" _____"

Test de evaluare

Disciplina - Introducere în teoria literaturii

Profesor - Ciolanu L.

Numele, prenumele studentului _____ gr.UC R

Варіант 2.

1. Дайте визначення архітекtonіки (2 бали)

2. Накресліть і підпишіть схему елементів сюжету (по 1 б. за кожен елемент і 1 б. правильну послідовність)

3. Поясніть стисло поняття «тема» і «проблема» (по 2 бали за кожне пояснення)

Всього 14 б. «10» - 14 б., «9» - 13 б., «8»- 12-11 б., «7» - 10-9 б., «6» - 8-7 б., «5» - 6-5 б.

Universitatea de Stat "Alec Russo" din Bălți
Facultatea de Litere
Catedra de slavistică

"APROB" _____ " _____ "
Șef de catedră _____

Disciplina - Introducere în teoria literaturii

Profesor - Ciolanu L.

UC R

Екзаменаційні питання

1. Поняття про цілісність художнього твору. Тема, проблема, ідея.
2. Фабула і позафабульні елементи.
3. Архітектоніка і композиція. Види архітектоніки.
4. Конфлікт і сюжет. Елементи сюжету.
5. Художній образ і засоби його характеристики.
6. Поняття про хронотоп.
7. Особливості і види епосу.
8. Особливості і види драматичних творів.
9. Специфіка лірики. Класифікація лірики.
10. Основні тропи: епітет, порівняння, метафора, уособлення, символ.